

**Звіт КВУ за результатами
спостереження за
виборами Президента України
в день голосування
31 березня 2019 року**

Комітет виборців України – неурядова громадська організація, яка займається моніторингом виборчих процесів в Україні. Її було засновано 20 лютого 1994 року як незалежну позапартійну організацію з всеукраїнським статусом. Ключовою ідеєю ініціаторів заснування ВГО КВУ було сприяння поглибленню демократичних перетворень у державі, у тому числі шляхом здійснення незалежного громадського моніторингу виборчих процесів та процесів референдуму, як на загальнодержавному, так і на місцевому рівні, а також громадського лобювання відповідних законодавчих змін. За період своєї діяльності ВГО КВУ на основі напрацьованої організацією методології (яка враховувала всі ключові стандарти спостереження за виборами) здійснив моніторинг всіх без винятку загальнонаціональних виборчих кампаній, а також більшості кампаній з місцевих виборів.

У день голосування за ходом виборчого процесу спостерігало 2056 офіційних спостерігачів КВУ.

Оцінка дня голосування: висновки КВУ

1. За оцінкою КВУ проведення дня голосування загалом було проведено у відповідності до вимог українського законодавства та міжнародних стандартів. У порівнянні із попередніми виборами Президента України 2014 року кількість та характер порушень виборчого законодавства принципово не змінилися.
2. Офіційними спостерігачами КВУ було зафіксовано низку проблем та порушень під час організації процесу голосування та у підготовці до його проведення, однак ці порушення не носили системного характеру та не були такими, що могли суттєво вплинути на результати волевиявлення громадян.
3. Серед найбільш типових порушень: помилки в роботі дільничних виборчих комісій, розголошення таємниці голосування виборців шляхом публікації відповідних фотоматеріалів, проведення агітації поза строками, визначеними Законом «Про вибори Президента України», проблеми зі списками виборців. Розголошення таємниці голосування носило масовий характер. Напередодні другого туру виборів органам державної влади необхідно провести роз'яснювальну роботу серед виборців щодо заборони порушення таємниці голосування, а також серед членів ДВК – щодо роз'яснення основ виборчого законодавства.
4. Значна кількість порушень були спричинені неправильним трактуванням або незнанням чинного законодавства з боку членів виборчих комісій. Частково сприяли такій ситуації, в тому числі, заміни членів виборчих комісій та відсутність достатньої кількості часу для ознайомлення нових членів комісій із особливостями виборчого законодавства. У день голосування кілька комісій прийняли протиправні рішення щодо проставлення штампу «вибув» навпроти прізвищ певних кандидатів, що призвели до псування бюлетенів та затримок початку голосування. Також серед проблем: заповнення виборчої документації до офіційного закінчення голосування.
5. У день голосування КВУ відзначає проблеми зі списками виборців. Так, частина громадян не знайшли себе в списках виборців у день голосування, хоч заявляли, що отримали іменні запрошення. Перед другим туром органам ведення реєстру виборців спільно з виборчими комісіями варто з'ясувати, чому такі проблеми мали місце та напрацювати шляхи їх вирішення.
6. В окремих випадках КВУ зафіксував використання таких недоброчесних технологій як підвезення громадян до дільниць, спроби контрольованого голосування та винесення бюлетенів за межі дільниць. Ці факти носили поодинокий характер. КВУ закликає МВС належним чином розслідувати такі випадки та притягнути винних до відповідальності.
7. КВУ в цілому позитивно оцінює діяльність Центральної виборчої комісії та Національної поліції щодо недопущення порушень в день голосування.

У день голосування ЦВК здійснювала свою діяльність з дотриманням положень виборчого законодавства. Правоохоронні органи належним чином забезпечували правопорядок на виборчих дільницях і реагували на порушення виборчого законодавства.

8. Загалом виборці мали можливість зробити поінформований вибір у день голосування. Лише в окремих випадках на дільницях були відсутні інформаційні плакати кандидатів. У всіх інших ситуаціях комісії виконували вимоги закону і надавали громадянам всю потрібну інформацію. Також, як і вимагає закон, за 5 днів до дня голосування ЦВК оприлюднила на своєму веб-сайті проміжні фінансові звіти кандидатів на пост Президента України, що сприяло прозорості виборчого процесу та створювало умови для усвідомленого вибору громадян.
9. Спостерігачі КВУ фіксують низку проблем, пов'язаних із транспортуванням виборчої документації та встановленням підсумків голосування. Основними проблемами на цьому етапі стали: неправильне складання протоколів про підрахунок голосів виборців, черги в окружних виборчих комісіях при прийомі документації, порушення порядку транспортування виборчої документації.

Помилки в роботі дільничних виборчих комісій

Упродовж дня голосування спостерігачі КВУ фіксували окремі факти порушень законодавства з боку членів виборчих комісій, що в окремих випадках призводило до псування виборчої документації, затримок в початку голосування та унеможливило голосування частини виборців.

Так, у Херсонській області в ТВО 185 члени однієї з ДВК зіпсували бюлетені, поставивши навпроти одного з кандидатів штамп «вибув». Члени комісії зазначили, що побачили по телевізору заяву О. Мороза про зняття з виборів, а тому помилково проставили штамп «вибув» навпроти його прізвища. Печатку «вибув» комісія знайшла в документах ДВК, що працювала на попередніх виборах. В результаті комісія не розпочала вчасно свою роботу. При цьому частина виборців внаслідок таких затримок не стали чекати відкриття дільниць й не проголосувала.

У м. Скадовськ члени однієї з ДВК відмовилися розвісити інформаційні плакати кандидатів, яких вони вважали технічними.

У Миколаївській області (округ №128, дільниця 480830) комісія розпочала голосування виборців ще до того моменту як було завершено підготовче засідання. Зокрема, голосування розпочалося попри те, що до скриньок для голосування не було вкинути контрольні талони, що є порушенням.

У Полтаві на одній з дільниць (№ 531267, міська лікарня) члени комісії розпочали підрахунок голосів ще до закінчення голосування. Голова ДВК та дев'ять інших членів комісії розпломбували скриньку для голосування і самовільно розпочали підрахунок голосів виборців, чим порушили статтю 78 Закону України «Про вибори Президента України».

Традиційним порушення стало заповнення членами комісій виборчої документів (зокрема, протоколів) до завершення голосування. Так, у Запорізькій області (округ №78, дільниця 230266) члени комісії частково заповнили протокол про підрахунок голосів виборців ще до закінчення голосування.

Значна частина помилок в роботі комісії були пов'язані із помилковою видачею бюлетенів для осіб, які не пред'явили потрібні документи, що посвідчували їх особу. Більшість таких випадків були зафіксовані на малих дільницях в сільській місцевості. Однак поодинокі факти мали місце й в інших регіонах. Зокрема, у Вінниці (дільниця № 051487) зафіксовано видачу бюлетеня особі за водійськими правами. На одній з дільниць округу №183 (Херсонська область) виборець проголосував по закордонному паспорту, що не дозволено чинним законодавством. Низка питань виникла щодо видачі бюлетенів у відповідності до ID-карток громадян. До прикладу, в окрузі №160 (дільниця 590779) виборцям неправомірно відмовляли у видачі бюлетенів за ID-картками. Після зауваження спостерігача КВУ порушення було припинено.

Також спостерігачі КВУ вказують на проблеми зі списками виборців. У Чернівецькій області (округ №202) на виборчій дільниці у Вижницькому районі одна й та ж особа отримала два бюлетені: за дівочим прізвищем і прізвищем, отриманим після шлюбу. У Києві (округ №194, дільниця 710981) виборець не зміг знайти себе в списку виборців, хоч отримав запрошення і раніше голосував на цій дільниці. Така ж проблема мала місце в Рівному на дільниці 560983. У Львові (округ №117, дільниця 462061) курсанти Академії сухопутних військ ім. П. Сагайдачного не змогли знайти себе у виборчих списках, хоч попередньо отримали запрошення від відповідної ДВК.

Також КВУ відзначали окремі факти перешкоджання роботі спостерігачів з боку членів комісій.

Спостерігачі КВУ повідомили про наявність проблем із матеріально-технічним забезпеченням роботи комісій в окремих регіонах України. Найчастіше це проявлялося у проблемах зі станом скриньок для голосування чи недостатньою кількістю скриньок. Так, у Львові на 19 дільницях не вистачило переносних скриньок для голосування. Спостерігалися пошкоджені скриньки, частина потрібних скриньок взагалі були відсутні. В Сумській області (округ №157, дільниця 590961) було пошкоджено скриньку для голосування.

Розголошення таємниці голосування

Розголошення таємниці голосування в день виборів стало одним із найпоширеніших порушень. У порівнянні із попередніми виборами Президента України 2014 року кількість таких випадків суттєво зросла. Як правило розголошення таємниці голосування здійснювалося шляхом публікації в соціальних мережах відповідних фотоматеріалів.

Розголошували результати волевиявлення, порушуючи таємницю голосування, в тому числі деякі публічні особи. Зокрема, під час голосування на одній з дільниць кандидат на пост Президента України Олег Ляшко продемонстрував в присутності телекамер та виборців бюлетень із результатами свого волевиявлення. Оприлюднювали заповнені виборчі бюлетені й низка посадових осіб органів місцевого самоврядування та органів державної влади. Зокрема, міський голова м. Житомир.

Загалом спостерігачі КВУ повідомили про виявлення фактів фотографування заповнених бюлетенів у Чернівецькій, Вінницькій, Закарпатській, Полтавській, Кіровоградській, Київській, Запорізькій, Одеській, Житомирській, Дніпропетровській, Черкаській, Волинській та Хмельницькій.

У Чернівецькій області (округ №201, дільниця №507) заповнений бюлетень сфотографував офіційний спостерігач від одного з кандидатів на пост Президента, який був внесений до списку виборців на цій дільниці. У Вінниці

(дільниця №051488) виборець сфотографував бюлетень, після чого було на місце події було викликано представників правоохоронних органів.

Крім того КВУ зафіксував низку випадків, коли виборці публікували результати волевиявлення в групах кандидатів у соціальних мережах. Один з виборців, що голосував на одній з дільниць на Закарпатті, продемонстрував у соціальній мережі свій бюлетень, який він сфотографував у виборчій кабінці із написом: «Всіх розстріляти, крім «кандидата Х»».

Варто відзначити, що члени комісії також часто некоректно трактували вимоги законодавства, взагалі забороняючи виборцям робити фото та знімати відео у приміщенні дільниць. У Херсонській області (округ №192, дільниця №650182) члени комісії розмістили на одній зі стін на території дільниці оголошення, в якому було сказано, що на території дільниці заборонено проводити фото та відеозйомку. Після зауваження спостерігача КВУ члени комісії відмовилися від заборони й відповідне оголошення було знято.

КВУ наголошує, що відповідно до ст. 7 Закону «Про вибори Президента України» голосування на виборах Президента України є таємним. Фотографування, відеофіксація в будь-який спосіб результатів волевиявлення виборців в кабінці для таємного голосування, а також демонстрація виборцем результатів волевиявлення у приміщенні для голосування забороняються і є порушенням таємниці голосування.

Відповідно до стаття 159 (порушення таємниці голосування) Кримінального Кодексу України умисне порушення таємниці голосування під час проведення виборів або референдуму, що виявилось у розголошенні змісту волевиявлення громадянина, який взяв участь у виборах або референдумі карається штрафом від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років.

Проведення агітації в день тиші та день голосування

КВУ відзначає як проблему проведення незаконної агітації у переддень та день голосування. Упродовж 30 березня в регіонах України було розміщено значну кількість матеріалів, які мали ознаки прихованої агітації на користь окремих кандидатів на пост Президента. Ці матеріали не містили прямих закликів голосувати за чи проти певних кандидатів, однак були виконані у тій же стилістиці, кольоровій гамі, з тими ж шрифтами, що й інші агітаційні матеріали кандидатів.

Поширення агітації також мало місце безпосередньо в день голосування. Зокрема, у більшості регіонів України спостерігачі КВУ зафіксували на дільницях присутність осіб із символікою одного з кандидатів. Ці особи були офіційними спостерігачами від кандидата і мали на одязі бейджи, виконані в стилістиці агітаційної кампанії кандидата.

Народний депутат України Олег Купрієнко розмістив на своїй сторінці в мережу фейсбук інформаційне повідомлення із прямим закликом голосувати за одного з кандидатів на пост Президента.

Відповідно до ч. 2, 4 ст. 57 передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем виборів. Передвиборна агітація у період виборчого процесу поза строками, встановленими у цій статті, забороняється.

Проблема незаконної агітації в день тиші також мала місце й на попередніх виборах Президента 2014 року, а також виборах до Верховної Ради 2014 року.

Контрольоване голосування, підвезення виборців та інші недоброчесні технології

КВУ відзначає, що факти використання недоброчесних технологій не носили масовий характер. Їх використання носило поодинокий характер.

Зокрема, в окремих регіонах мало місце підвезення виборців до дільниць. Так, у Луганській області в м. Рубіжне зафіксовано підвезення виборців до дільниць з одного із районів міста. Виборців підвозили до дільниці №441086.

Спостерігачі КВУ також повідомили про зафіксовані спроби винесення бюлетенів за межі виборчої дільниці. Така ситуація мала місце в м. Одеса на дільниці №511356. Спробу винести бюлетень також було зафіксовано на Закарпатті (округ №68, дільниця №210760).

Крім того мали місце спроби організації контрольованого голосування громадян. Так, у Херсонській області (округ №182, дільниці №650647, 650631) біля школи №53, в якій знаходяться дві дільниці, виявлено групу людей, які звітували перед невідомою жінкою за те, як саме вони проголосували. Жінка постійно знаходилася на шкільному подвір'ї. Спостерігачами було викликано поліцію для встановлення особи невідомої. Частина громадян, які звітували перед жінкою, називали її керівником та куратором дільниці. Після прохання поліцейського показати паспорт жінка покинула територію школи.